

2. Климов Р.Б. Всеобщая история искусств в 6 томах: том V. – М.: Искусство, 1965. – 972 с.
3. Климов Р.Б. Всеобщая история искусств в 6 томах: том VI – М.: Искусство, 1965. – 933 с.
4. Фиелл Ш., Фиелл П. Энциклопедия дизайна. Концепции. Материалы. Стили. – М.: АСТ: Астрель, 2008. — 192 с.

Ярослав ЛИСЕЙКО
(Львів, Україна)

ГЕРБИ ЛЬВІВСЬКИХ МІЩАН НА ПОРТРЕТАХ З КОЛЕКЦІЇ ЛЬВІВСЬКОГО ІСТОРИЧНОГО МУЗЕЮ

Портрет стає домінуючим різновидом світського малярства на українських землях в другій половині XVI–XVII ст. Ключову роль тут відігравав шляхетський портрет, який задавав основний тон розвитку даного жанру. На складання стильових та образних особливостей портрета значний вплив мав іконопис, а формування його відбувалося під впливом європейської ренесансної культури [3; с. 154]. Захоплення шляхти портретом доволі швидко перейняло заможне міщанство Речі Посполитої. Частка портретів міщан незрівнянно менша у порівнянні з шляхетськими, що зрештою вказує на становище та співвідношення цих станів у тодішньому суспільстві. Однак міщанський портрет має власні, особливі риси, що зрештою дозволяє його виокремити як окреме самобутнє явище в мистецтві.

Міський патриціат в багатьох аспектах намагався наслідувати шляхетську культуру і, серед іншого, перейняв елементи її репрезентативної системи, одним із складових якої став герб. Так само як і шляхтичі, в окремих випадках міщани поміщали герби на своїх портретах. У результаті, міщанські портрети із зображенням гербів склали окрему групу історичних артефактів, на основі яких можливо дослідити особливості геральдики міського патриціату. Сьогодні одна із підбірок міщанських портретів знаходиться у колекції Львівського історичного музею (далі ЛІМу).

Всього у збірці ЛІМу виявлено 55 портретів із зображенням герба. З них 37 портретів – це зображення шляхтичів–чоловіків, 6 – портрети з гербами жінок, 12 – портрети львівських міщан. Хронологічні межі створення міщанських портретів – друга половина XVI – початок XX ст., а їх відомі автори – це переважно художники, які жили і працювали у східній Галичині, зокрема у Львові. Разом з тим, авторство більшості творів залишається не встановленим.

Міщанський герб – характерний родовий знак, укладений згідно певних геральдичних правил, що вживались на зразок рицарського гербу міським патриціатом і багатшим міщанством. Як правило, міщанський герб формувався на основі так званих гмерків – особливих міщанських знаків, якими маркувалася продукція, або які використовувалися в якості печатки. З часом ці знаки піддавалися процесу геральдизації і їх почали поміщати на герби.

Проаналізований комплекс матеріалу дозволяє виокремити певні специфічні особливості зображення герба на портретах львівських міщан. У першу чергу постає питання, чому міщани зображали герб на своїх портретах?

Як уже було сказано, на створення міщанського герба неабиякий вплив мав шляхетський портрет. Зображення герба на шляхетському портреті – це апеляція до давності свого походження, до певної родової традиції, прагнення долучитися до слави предків. Через герб велич, авторитет, здобутки попередніх поколінь роду ставали спадковим соціальним капіталом їхніх нащадків. Очевидно, що львівські патриції керувались десь тими ж мотивами – зображаючи герб, вони маніфестували певну історичну тяглість свого роду, маркували портрет своєрідним брендом. Однак, якщо герб на шляхетському портреті виникає як самодостатнє явище, то на міщанському він

скоріше виглядає як елемент наслідування шляхетської культури, чи властиво перенесення певних її ознак та характерних рис на міщанський ґрунт. При цьому більшість описаних гербів, що своїми формами, використаними геральдичними фігурами та способом виконання нагадують шляхетський герб – такими у принципі не є і представляють собою унікальні зразки самостійного герботворення.

Безперечно, традиція міщанського герба є давнішою ніж самі портрети із зображенням герба. Міщанський герб почав свою еволюцію від символу, знаку або печатки, якими могла маркуватись продукція, засвідчуватись документи, а з часом, крім свого утилітарного призначення поступово почав набувати певний глибший зміст. Беручи взірці у шляхетській культурі, він став символом роду, містком єднання із минулими поколіннями і, зрештою, перетворився у своєрідний родинний бренд.

Як і у випадку з іконографією гербів на шляхетських портретах, зображення міщанського герба зазнало впливу барокового мистецтва, про що свідчить відсутність в окремих випадках чітких форм щита, вигадливі зображення гербів на портретах Криштофа Бернатовича [2, арк. 11], Георгія та Павла Боїмів [1, арк. 37, 39; 5, s. 71; 4, с. 131]. Загалом барочні симптоми найшвидше проявляються у шляхетському портреті – це прагнення до підкресленої видовищної показності, парадності, героїзації особи [3, с. 161].

При зображенні герба у 8 випадках із 12 вживались ініціальні літери, що символізують ім'я носія гербу, а також й урядові пости, титули, якими володіла особа. Це був той соціальний капітал, який слід було демонструвати оточуючим, аби підкреслити своє суспільне становище. Знову ж таки, використання монограм при зображенні герба походить від шляхетської геральдичної традиції і, як видно, така практика швидко стала звичною у випадку із гербами львівських міщан.

ЛІТЕРАТУРА

1. Архів Львівського історичного музею (далі ЛІМу). — Інвентарна книга фондової групи «Живопис». — 1979. — Т. 2. — 199 арк.
2. Архів ЛІМу. — Інвентарна книга фондової групи «Живопис». — 1979–1988. — Т. 3. — 199 арк.
3. Овсійчук В. Українське мистецтво XIV — першої половини XVII століття. — К., 1985. — 168 с.
4. Український портрет XVI–XVIII століть. Каталог–альбом. / Укл. Галина Белікова, Лариса Членова. — К.: Тов. «Артанія Нова», 2004. — 348 с
5. Gebarowicz M. Portret XVI–XVIII wieku we Lwowie. — Wrocław, 1969. — 140 s.

Роман МЕЛЬНИК

Віра МЕЛЬНИК

(Львів, Україна)

ВИСТАВКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО МУЗЕЮ-АРХІВУ В ПРАЗІ (1923 – 1932 рр.)

Поразка Української національно-визвольної революції 1917–1921 рр. спричинила хвилю української еміграції до європейських країн. Найбільш численною у міжвоєнний період була українська громада Чехо-Словаччин, куди з різних європейських міст переїхало багато українських емігрантів, зокрема представників політичної, наукової та військової еліти [4, с. 16].

У 1920–1930 рр., коли на території України, розділеній між більшовицькою Росією та Польщею було фактично встановлено окупаційний режим що неухильно викорінював усе